

CÂTEVA MĂRTURII CU PRIVIRE LA PREFACERILE DIN LUMEA SATULUI BUCOVINEAN ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

*

A FEW TESTIMONIES REGARDING THE UNDERTAKINGS IN THE RURAL VILLAGE COSMOS IN BUCOVINA DURING THE INTER-WAR PERIOD

*

QUELQUES TÉMOIGNAGES SUR LES PRÉFACES DANS LE MONDE DU VILLAGE BUCOVINIEN PENDANT L'ENTRE-GUERRE

drd. Aurel Gheorghe PREPELIUC¹,

Rezumat: *Tăvălugul Primului Război Mondial nu a cruțat nici structurile satului tradițional bucovinean. După eliberarea din pumnul de fier al autorităților austriece, în satele Bucovinei își fac loc treptat o serie de curente ce se plasează în dezacord cu regulile stricte promovate de societatea tradițională și autoritățile bisericesti. O serie de rapoarte întocmite de parohiatele comunale cu privire la starea religios-morală a populației scot în evidență și unele realități considerate străine moralei creștine: cheltuieli exagerate pentru obiecte de lux sau pentru băutură, existența concubinajelor și a copiilor născuți înafara căsătoriei sau renunțarea de către țăranii la portul straielor tradiționale.*

Cuvinte cheie: *tradiție, crâșmărit, lux, obiceiuri, port popular.*

*

Abstract: *The tussle of the First World War did not spare the structure of the traditional Bucovina village. After the release of the iron fist of the Austrian authorities, the villages of Bucovina experience a series of currents that are in disagreement with the strict rules promoted by the traditional society and church authorities. A series of connections between the communal parishes regarding the moral and religious state of the population reveal realities considered somewhat strange for the Christian ethos: lavish expenses on luxury items or alcoholic drinks, the existence of cohabitation and children born out-of-marriage and even the renunciation of traditional clothing by the peasants.*

Key words: *tradition, barrel housing, luxury, habits, traditional clothing.*

*

Résumé: *La première Guerre Mondiale n'a pas non plus épargné les structures du village traditionnel de Bucovine. Après la libération du poing de fer des autorités autrichiennes, dans les villages de Bucovine, une série de courants en désaccord avec les règles strictes promues par la société traditionnelle et les autorités ecclésiastiques se frayent progressivement un chemin. Une série de rapports établis par les paroisses communales sur l'état moral-religieux de la population met également en lumière certaines réalités considérées comme étrangères à la morale chrétienne:*

---

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, Școala Doctorală de Științe Socio-Umane; Muzeul Național al Bucovinei Suceava.

dépenses exagérées en produits de luxe ou en boisson, existence des concubinages et d'enfants nés hors mariage ou le renoncement des paysans de porter les vêtements traditionnelles.

Mots clés: *tradition, aubergiste, luxe, coutumes, vêtements populaires.*

Anii grei ai Primului Război Mondial și-au lăsat amprenta atât asupra stării materiale a țaranului bucovinean cât și în ce privește starea de spirit a societății în ansamblul ei. Autoritatea statului ce era odinioară impusă cu strășnicie prin intermediul jandarmeriei austriece intra acum într-o perioadă de tranziție căreia trebuiau să îi facă față autoritățile românești recent instaurate. Elementul de continuitate al comunităților rurale bucovinene – preotul paroh – era chemat să vegheze asupra stării religioase și morale a țăranilor. „*Morala decade pe zi ce merge. Tânăra generație cu ideile lor (sic!) câștigate în decursul războiului nu voiește să știe de cinste, sfințenie și umanitate, dacă și execută ceva, apoi o face numai de respectul legilor și de frica stăpânirii*”. Caracterizarea aparținând parohului greco-ortodox din Fundul Moldovei face parte dintr-un raport întocmit pe data de 2 ianuarie 1929 la cererea Prefecturii Câmpulung Moldovenesc². „*Starea religios-morală care acum, înainte de războiul mondial n'a fost tocmai ireproșabilă, astăzi – deși sunt aproape 10 ani de la războiu – este deplorabilă. Relele care însoțesc îndeocomun războaiele au influențat foarte simțitor în cursul războiului mondial asupra credincioșilor și astăzi, după acest războiu, relele se resimt și mai tare pentru că nu s-au micșorat ci s-au mărit și s-au înmulțit*”. Aceasta era concluzia la care a ajuns și parohul ortodox din Bucșoaia³. Un al raport mai adăuga la cauzele degradării stării moral-religioase și luptele dintre partide, campaniile electorale mai ales din lumea satului bucovinean constituind pentru „*poporul politicește necopt*” o permanentă sursă de pătimaș conflict⁴.

O mare problemă cu care se confrunta lumea satului bucovinean în perioada interbelică a reprezentat-o consumul excesiv de alcool. Comparativ cu situația din Vechiul Regat, în perioada austriacă, alcoolismul era un fenomen ținut sub control în condițiile unei legislații severe în ce privește excesul bahic. Legea austriacă din anul 1877, ce se aplica și în Bucovina, prevedea pedepse ce mergeau până la închisoare pentru cel descoperit în spațiul public în stare de ebrietate, iar în caz de recidivă se aplica pedeapsa maximă. Existau și unele măsuri complementare cum ar fi afișarea în public a numelui celui pedepsit pentru alcoolism și interdicția de a mai fi servit cu alcool la crâșmă. Erau sancționați și crâșmarii ce vindeau pe datorie sau dădeau de băut unei persoane în stare evidentă de ebrietate. Dar începutul de îndreptare ce a avut

---

² Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale (în continuare SJSAN), fond *Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc*, dosar 71/1928, f. 29.

³ *Ibidem*, f. 25.

⁴ *Ibidem*, f. 15.

loc în Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea nu trebuie pus exclusiv pe seama legilor speciale ci a fost rodul și a propagandei clerului din bisericile provinciei⁵.

La 22 iunie 1920 Prefectura Câmpulung trimite o circulară primăriilor și posturilor de jandarmi din subordine subliniind faptul că „neliniștea produsă prin patima beției continuă pe o scară întinsă și că mai ales tinerimea se dedă la excese deplorabile”. Se reamintea faptul că era încă în vigoare Ordonanța Guvernului Țării Bucovinei nr. 1997/D din 30.III.1915 referitoare la închiderea localurilor în care se vând orice fel de băuturi spirtoase. Conform acesteia, toate acele localuri nu puteau funcționa de sâmbătă ora 12 până la ora 6 dimineața a zilei de luni. De luni până vineri crășmele puteau fi deschise în intervalul 6-17. Noutatea consta în aplicarea interdicției de funcționare a crășmelor în zilele de duminică și pentru sărbătorile legale. Ca sărbători legale erau desemnate zilele de 24 ianuarie, 1 și 10 mai și cele mai însemnate sărbători religioase: Anul Nou, Boboteaza, prima și a doua zi de Paște și de Crăciun, Sf. Gheorghe, Sf. Maria (15 august) și Sf. Dumitru⁶. Unii parohi au solicitat sporirea numărului zilelor de sărbători legale prin includerea și a altor sărbători religioase ce au fost omise chiar și din Ordonanța nr. 91 publicată în „Monitorul Bucovinei” din 3 octombrie 1919 ce ridica la 23 numărul zilelor de sărbători legale. Era solicitată o extindere a listei prin includerea și a altor sărbătorilor din calendarul creștin-ortodox considerate la fel de importante: Trei Ierarhi (30 ianuarie), Întâmpinarea Domnului (2 februarie), Sf. Ioan cel Nou de la Suceava (2 iunie), Sf. Proroc Ilie (20 iulie), Tăierea capului Sf. Proroc Ioan Botezătorul (20 august), Sf. Cuv. Parascheva (14 octombrie) și Intrarea în biserică a Maicii Domnului (21 noiembrie). În aceste zile, opina parohul ortodox din Stulpicani, „chiar și creștinul cel mai liberal, ca să nu zic depravat, nu ar cuteza să prindă o bardă la menghină sau să-și dreagă cel puțin o coadă de topor” cerând ca și sărbătorile mari ale minorităților din satele Bucovinei să intre în categoria sărbătorilor legale, măsură prin care erau sporite numărul de zile în care ar fi pus lacătul pe ușile crășmelor⁷.

Cârciuma era unicul loc de distracție în tot satul. Acolo se întâlneau țăranul cu prietenii săi, acolo se adună în zilele de duminică și de sărbătoare bărbații și femeile, flăcăii și fetele. În zonele de munte ale județelor Suceava și Neamț unde bărbații erau plecați pentru lungi perioade pentru munca la pădure sau plutărit, la crășmă veneau și femeile cu copii când aveau de precupețit⁸. Adeseori crășmele erau superficial supravegheate și foarte puțin controlate, în condițiile în care, doar în comuna Dorna

---

⁵ I. Felix, *Istoria igienei în România în secolul al XIX-lea și starea ei la începutul secolului al XX-lea*, Partea I, Extras din „Analele Academiei Române”, Seria II. –Tom. XXIII, Memoriile Secțiunii Științifice, București, Institutul de Arte Grafice Göbl, 1901, p. 265.

⁶ SJSAN, fond *Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc*, dosar 17/1919, ff. 69-70.

⁷ *Ibidem*, ff. 57-58.

⁸ I. Felix, *Istoria igienei în România în secolul al XIX-lea și starea ei la începutul secolului al XX-lea*, Partea I, Extras din „Analele Academiei Române”, Seria II. –Tom. XXIII, Memoriile Secțiunii Științifice, București, Institutul de Arte Grafice Göbl, 1901, pp. 262-263.

Candreni se înregistrau încasări lunare de 5.700.000 lei⁹. În localitatea Frasin existau în anul 1927 un număr de 9 concesi pentru cârciumă, dar, băuturi spirtoase se vindeau în toate băcăniile. Această proliferare a concesiunilor pentru vinderea băuturilor spirtoase se datora și fluctuațiilor permanente din viața politică, partidele care se perindau la putere la intervale mici favorizând prin aceasta clientela de partid¹⁰.

Tot cârciuma era frecvent și locul de desfășurare a două momente de socializare mult așteptate mai ales după atât de severul post al Paștelui: hora satului și scrânciobul. Într-o petiție adresată Revizoratului Școlar al județului Baia, învățătorii de la școala Herești, comuna Cristești (azi în județul Iași), solicitau ținerea horei și a scrânciobului pe un maidan sau la o casă țărănească motivând că la cârciumă „după chefuri ce sunt nelipsite la sărbători se petrec lucruri de neiertat și chiar criminale față de copii mici”. Se mai cere și desființarea unui obicei moștenit de mult timp, o distracție a tinerilor cunoscută în localitate sub numele de «Tindă». Descrierea făcută acestui fel de distracție nu mai are nevoie de nici o explicație: „Nu este vorba de pridvorul casei ci este un loc retras întrebuițat în timpul când petrec la horă. Tânărul răpește fata din fața părinților (fără ca aceștia să reproșeze) și este dusă în acel loc retras numit «Tindă». De aici ies după o oră sau două cu hainele rupte și murdare. La aceste scene sunt tentați și elevii de școală, asistând cu mul interes”¹¹.

Spre deosebire de Moldova, în zona de munte a Bucovinei se consuma mai mult vin decât esențe sau alcool distilat. În cadrul unui studiu făcut pentru a determina consecințele consumului de alcool asupra populației din circumscripția sanitară Dorna (comunele Păltiniș, Șarul Dornei, Neagra Șarului și Dorna) a fost contabilizat pe ani și pe categorii consumul de alcool raportat la numărul de crâșme:

Tabelul 1. Consumul de alcool în circumscripția sanitară Dorna între anii 1931-1936:

Anul	Consumul de alcool (în litri)				Cârciumi
	Vin	Rachiu	Bere	Esențe	
1931	20.500	1.100	8.000	18	9
1932	38.000	2.200	11.100	9	11
1933	100.000	4.200	11.400	21	15
1934	95.000	6.100	12.300	19	18
1935	129.000	5.200	12.000	15	22
1936	190.000	6.800	12.500	18	22

Sursa: (Gh. Alecsandrescu, *Câteva date asupra cauzelor ce influențează progresul T. B. C. la populația din circ. Dorna*, în „Mișcarea medicală română”, anul X-lea, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1937, p. 694.)

⁹ SJSAN, fond Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc, dosar 71/1928, f. 19.

¹⁰ *Ibidem*, f. 25.

¹¹ SJSAN, fond Prefectura județului Baia, dosar 19/1932, f. 86.

Se poate observa de pe o parte scăderea consumului de alcool în anii marii crize economice pe fondul diminuării drastice a veniturilor țăranilor dar și creșterea implacabilă a numărului crâșmelor din circă de la 9 în anul 1931 la 22 la finele perioadei.

În zilele de duminică și de sărbători legale țăranul bucovinean era citat la percepție pentru impuneri de bir, pentru formalități legate de recrutări și concentrări militare sau pentru asentări de cai ceea ce ciuntea din timpul și așa redus pe care sătenii îl aveau alocat vieții spirituale¹².

În peisajul recreațional al satului bucovinean interbelic își fac loc treptat, spre indignarea fețelor bisericești, balurile de noapte, reunind tinerii de ambele sexe, în majoritate fără supraveghetor. „Urmările acestor întâlniri nocturne: beții cu răniri grave, copii nelegitimi, procese de paternitate și de alte feluri” – trăgea un semnal de alarmă parohul bisericii ortodoxe din Bucșoia. Eliberarea autorizațiilor pentru ținerea acestor petreceri a trecut de la oficiul parohial la autoritățile locale mult mai permissive în privința conduitei moral-religioase a tinerilor¹³.

Observatorul nu își poate reține dezacordul în privința îmbrățișării elementelor de port și de găteală străine tradiției bucovinene ce au pătruns ireversibil și în lumea satului bucovinean: „La starea tristă economică contribuie și lucrul care s-a încuibat mai ales la partea femeiască. Astăzi mai vezi doară câte o babă care-i îmbrăcată în haine țesute și făcute de mâna ei. Portul simplu vechiu românesc care-i atât de frumos dispăre cu încetul la partea femească. Numai foarte rar se mai vede câte o femeie - da' mai în vârstă – cu zăbranic pe cap, cu catrință fără fir și cu opinci. În schimb femeile mai tinere și fetele fac în portul lor un lux neiertat și păgubitor: tulpane, șaluri de matasă, boande împiestrite, catrințe țesute în fir de aur și argint, ghete de lac, aceste-s caracteristicile țăranelor noastre de astăzi. Și pentru ca icoana să fie completă își mai sulimenesc fețele ca să iasă mai bine la iveală dantura lor de aur”¹⁴.

Pătrunderea modei orășenești în portul feminin bucovinean s-a făcut timid de pe la sfârșitul sec. al XIX-lea. Într-o scrisoare datată 3 mai 1894, un tânăr din localitatea Pătrăuți relatează dezacordul slujitorului altarului față de adoptarea portului orășenesc de către o tânără din sat, e drept dintr-o familie cu vază: „Fata Solonariului mi-a spus că preotul i-ar fi zis Domnișoarei Turtorean în biserică că de ce vine cu pălăria și că ea se face doamnă, are drept să fie aceasta cucoană?”¹⁵

Un alt viciu care se răsfrângea negativ asupra nivelului de trai al săteanului bucovinean din perioada interbelică dar și asupra stării generale de sănătate a populației îl reprezenta tentația luxului, mai ales femeile cheltuind pentru înfrumusețare sume importante: „luxul precum sulimanul și pudra te fac a crede că sexul femeesc este pe cale a face concurență celor de pe Calea Victoriei din București”

---

¹² SJSAN, fond *Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc*, dosar 71/1928, f. 25.

¹³ *Ibidem*, ff. 25-25v.

¹⁴ *Ibidem*, ff. 26-26v.

¹⁵ Scrisoare de la Irmiie Irimiciuc, Suceava către Catina Turtorean din Pătrăuți, 03.05.1894, colecția personală Aurel Prepeliciu.

deplângea parohul ortodox din Gura Humorului în raportul din luna februarie a anului 1928¹⁶.

O altă formă de lux taxată drept „fudulie” o reprezenta obiceiul țăranilor care, după ce ridică banii pentru lucrările prestate sau după ce vând vite ori produse, chefuiau până în zori apoi se întorceau acasă cu automobile sau cu trăsurile de piață¹⁷.

Tentații precum luxul sau băutura nu reprezentau exclusiv o problemă de moralitate. Pentru satisfacerea acestor vicii costisitoare țăranii trebuiau să dispună și de un buget pe măsură prin care să îndulcească deficitul economic. Soluția cea mai la îndemână s-a dovedit a fi sporirea veniturilor prin creșterea vânzării de produse lactate, creșterea animalelor, cu precădere a vitelor, fiind ocupația de căpătâi în zona de munte. Acest lucru a fost posibil prin generalizarea procedurii centrifugării laptelui, untul obținut astfel fiind mai dulce și era mult mai căutat. Numărul centrifugelor a crescut exponențial, însă, din păcate, surplusul veniturilor țăranilor fiind redirecționat greșit, nu a adus îmbunătățiri în ce privește nivelul de trai al familiilor din zonă. Mai mult chiar, prin vânzarea untului și a laptelui integral, alimentația țăranilor s-a rezumat cu precădere la consumul laptelui centrifugat – zerul – în detrimentul sănătății, cei mai afectați fiind copiii¹⁸.

Tabelul 2. Raportul între alimentația copiilor de vârstă școlară, sănătatea acestora și numărul separatoarelor de lapte în circumscripția medicală Dorna în perioada 1931-1936

Anul	Nr. elevi	Alimentația zilnică		Nr. debili	Nr. separatoarelor de lapte
		Normală	Cu lapte centrifugat		
1931	795	753	42	34	28
1932	850	790	60	76	65
1933	1100	1015	85	78	110
1934	1050	940	110	85	149
1935	1150	960	190	130	195
1936	1300	1060	240	175	230

Sursa: (Gh. Alecsandrescu, *Câteva date asupra cauzelor ce influențează progresul T. B. C. la populația din circ. Dorna*, în „Mișcarea medicală română”, anul X-lea, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1937, p. 696.)

Disiparea autorității bisericești în colectivitățile tradiționale bucovinene după primul război mondial este sugerată și de înregistrarea unui număr mare de

¹⁶ SJSAN, fond Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc, dosar 71/1928, f. 15.

¹⁷ *Idem*, dosar 37/1931, f. 30v.

¹⁸ Gh. Alecsandrescu, *Câteva date asupra cauzelor ce influențează progresul T. B. C. la populația din circ. Dorna*, în „Mișcarea medicală română”, anul X-lea, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1937, pp. 696-697.

concubinaje pe fondul tolerării acestei situații de către autoritățile civile. Spre exemplu, în anul 1928 s-au înregistrat 8 cazuri în Câmpulung Moldovenesc și 20 la Vatra Dornei (în scădere de la 32). Îngrijorător apăsătoare și numărul nașterilor nelegitime, la Vatra Dornei venind pe lume 27 de copii în afara căsătoriilor¹⁹.

Un alt factor destabilizator din perspectiva bunelor moravuri era reprezentat de personalul străin angajat la fabricile de cherestea din Bucovina. Fiind rezidenți ocazionali în localitatea unde funcționa acea fabrică („*lucră azi aici și mâine în alt loc*”), se sustrăgeau astfel controlului comunității. Mulți dintre acești lucrători străini treceau drept „*personaje dubioase*” fiind percepuți ca potențiale modele negative pentru tinerii băștinași ce își câștigau pâinea în aceleași fabrici de cherestea²⁰.

Lumea satului bucovinean din perioada interbelică cunoaște transformări ireversibile reflectate și în port și mentalități. Societatea închisă, autarhică începe să se fisureze prin înmulțirea și diversificarea căilor de comunicații, a posibilităților de câștig. Țăranul, odinioară econom prin definiție, devine mai receptiv la tentațiile traiului modern chiar și în condițiile unei societăți rămasă pe ansamblu credincioasă valorilor tradiționale. Era încă o lume a satului în care își mai găseau încă loc crâșmarul evreu și morarul neamț.

Bibliografie selectivă

- Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Câmpulung
Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Baia
Alecsandrescu, Gh., *Câteva date asupra cauzelor ce influențează progresul T. B. C. la populația din circ. Dorna*, în „Mișcarea medicală română”, anul X-lea, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1937
Felix, I., *Istoria igienei în România în secolul al XIX-lea și starea ei la începutul secolului al XX-lea*, Partea I, Extras din *Analele Academiei Române*, Seria II. –Tom. XXIII, Memoriile Secțiunii Științifice, București, Institutul de Arte Grafice Göbl, 1901.

---

¹⁹ SJSAN, fond Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc, dosar 71/1928, ff. 21-22.

²⁰ *Ibidem*, f. 25.